

ez elkerülte a szerző figyelmét, pedig nélkülözhetetlen. — Nemcsak iskolákban, hanem magánhasználatra is alkalmas; ha a családban a viszonyoknak megfelelő átalakítással használják, hasonló szolgálatot tehet, mint az ügyes tanító kezében.

Végül még egyet akarok megjegyezni. A szerzőnek az előszóban vallott elvei nem mindenkor felelnek meg az általános felfogásnak és tapasztalatnak. Mert nem áll pl., hogy a jó eszű gyermek csak bevágja a leczkét, s tartalmát nem veszi át értelmébe. Igen is átveszi, de nem elégszik meg annyival, hanem a tanító által történő kibővítésre szorúl. Azért hát egyéni szabályt általánossá tenni nem tanácsos, pedig az előszóban a szerző ilyenformán jár el. Szerencséjére keveset alkalmazza a műben, így nem rontja annak értékét.

SZERÉNYI KÁROLY.

ÚTBAIGAZÍTÁSOK, ÉSZREVÉTELEK.

Válasz az 5. kérdésre. Midőn az 1890. évi 51,730. sz. miniszteri rendelet újolag meghagyta, hogy a középiskolai vallásoktatás *hitfelekezeti különbség nélkül* az intézeti épületben tartandó és esetleges eltérő intézkedés a minisztériumnak mindig tudomására hozandó, több nem-állami és kathi. középiskola részéről mozgalom indult ki a végből, hogy ott, hol nem-állami és állami középiskolák működnek egymás mellett, az előbbi intézetnek nem saját felekezeti tanulói az állami intézetben nyerjenek hitoktatást, a mi el is rendeltetett. Kérdés: helyes-e ezen intézkedés *elvi szempontból*? Felelet: nem, mert a vallástan rendes tantárgy lévén, melyet rendes vagy legalább is elfogadott hitoktatók tanítanak, minden erre vonatkozó jog és kötelesség az anyaintézetet illeti meg. De nem hagyható figyelmen kívül még azon nevelési és erkölcsi hátrány sem, mely az ilyen különválasztó, sőt talán kiküszöbölő eljárás révén a szülőknél és érettebb tanulóknál elébb-utóbb jelentkezik. — *Fegyelmi* tekintetben sem szerencsés ezen intézkedés, mert az állami intézetbe járó vendég-növendékek teljesen szabadoknak érzik magukat, a mennyiben anya-intézetük közvetlen fegyelmi hatásköre alól felszabadulnak s a másik intézet rendezetlen fegyelmezési jogát, nem igen hajlandók elismerni. Szólni lehetne itt még sok, a gyakorlatban előforduló körülményről, minők a vendég-tanulók felügyelete, a hitoktatók ellenőrzése, a két intézetbeli tanulók sűrűlódása, az iskolahelyiségek és bútorok rongálása, kihágások megtorlásának módja; fűtés, világítás, stb. — Tűrhető állapotot és a felmerülő kényes esetekből való kibontakozást csakis mindkét intézet igazgatójának és tanári karának egyöntetű és erélyes eljárása biztosít. Nézetem szerint tehát a miniszteri rendelet azon intézkedése;

hogy a középiskolai vallásoktatás hitfelekezeti különbség nélkül az intézeti épületben tartandó, *minden kivétel nélkül* valósítandó volna. (kf.)

Válasz a 6. kérdésre. A középiskolai szolgákat illetőleg a régi Rendtartás 58. §-beli megjegyzésének utolsó pontja így hangzik: «Az igazgatónak ügyelnie kell arra is, hogy a szolgák az ő utasításai szerint kötelességeiket pontosan teljesítsék.» (Ez az új K. Rendtartásból kimaradt). Klamarik könyvének régi kiadásában pedig ezeket olvassuk: «A szolgákat a vallás és közoktatási minisztérium utasítására az intézeti igazgató ajánlata folytán a főigazgató nevezi ki. A rendes szolgák állandóan vannak alkalmazva, az ideiglenesen alkalmazott szolgák, ha a tanintézet érdeke úgy kívánja, a főigazgató által a tanév végén, de szükség esetében bármikor is elbocsáthatók.» (471. l.). Ma a szolgákat tényleg a minisztérium nevezi ki. Ugyanazon mű 492—497. lapján ismertette van a fegyelmi eljárás, mely igazgatók, tanárok, tanítók és szolgák ellen főbb vonásaiban *ugyanaz*, a mi az igazolvánnyal ellátott «kiszolgált altisztek» *kvalifikációját* tekintve, bizony nincsen rendjén. Itt gyakran erőlyesen s sürgősen kellene az igazgatónak *tennie*, midőn *írásnál* egyéb nem áll hatalmában, a minek több hét vagy még inkább hónap után rendesen elposványosodás a vége. Nem mindenütt van ez így, sőt nálunk sem minden szaknál. Württembergben a «*Dienstvorschrift für die Vorstände und Lehrerkollegien der Gymnasien etc.*» 33. §-a szerint «Az iskolaszolga mulasztásait az igazgató vagy maga torolja meg megrovással, illetve 20 márkáig terjedhető *pénzbírsággal*, vagy az illetőt a tanári kar elé idézi, mely megrovásra, illetve 30 márkáig terjedhető bírságra ítélheti.» De lássunk egy honi példát. A *pénzügyigazgatóságok* az 1889. évi szervezés előtt nemcsak az alsó tiszti állások betöltésére, de a pénzügyi fogalmazók s a kir. adóhivatali ellenőrök kinevezésére is jogosítva voltak. A pénzügyminisztérium 1889-ben e jogukat korlátozta, a mennyiben a pénzügyőri legénységen, hivatalszolgákon, gyakornokokon kívül csak a kezelési tisztek, adóhivatali s ezzel egyenlő rangú tisztek kinevezése és az állami végrehajtók ideiglenes kinevezése maradt hatáskörükben. Legutóbb az 1893. évi 74,755. számú pénzügyminiszteri rendelet a pénzügyigazgatóságoknak a *tiszti állások* betöltésére vonatkozó hatáskörét ugyan egészen megszüntette, de továbbra is feljogosítja arra, hogy a pénzügyőri legénységet fölfogadhatják, a pénzügyőri fővigyázókat és szemlészeket, továbbá a vámhivatali, adóhivatali és kezelési gyakornokokat és a hivatalszolgákat kinevezhetik. — Idézhetnék még analog példákat a bíróságok és a törvényszékek hatásköréből, de talán már ennyi elég annak bebizonyítására, hogy a középiskolai igazgatók jogköre a szolgákkal szemben minimális és összehasonlítva a pénzügyigazgatókéval, valóban semmis. Pedig a törvényes kvalifikációval ezt nem tudnám indokolni, legfeljebb azzal, hogy ott szellemi, itt anyagi tőkéről

van szó, amott «a haza reménye» és a jövő, emitt a jelen és a pénz! — Vönjük le a következtetéseket. Két esetet különböztetek meg: a mai kényszerhelyzetet, midőn naggyobbára szellemileg, de különösen lelkileg műveletlen egyénekkel van dolgunk, a kiket a kaszárnnyában nyert előkészítés minden egyébre inkább képesít, mint iskolai szolgálatra, mert más a bakákat «abrichtolni» és gyermekekkel tisztességesen bánni. Az iskolaszolgák ezen, sajnos, gyakoribb fajtájával szemben, kell hogy az intézet felelős vezetőjének erélyesebb eszközök álljanak rendelkezésére, pl.; hogy botrány alkalmával nyomban felfüggeszthesse. — A másik eset: a kívánatos jobb állapot, mely azonban önmagától nem fog bekövetkezni, s melynek érdekében *tenni* kell! Igen nekünk, illetve a felsőbb tanhatóságoknak kell a niveaut emélni; ma még a «hordárság» is kvalifikációhoz van kötve, miért ne lehetne az iskolaszolgától, a ki eszményileg lényegesen különbözik a szolgák minden többi fajtától, megkövetelni, hogy az iskola beléletének minden fontosabb mozzanatát, a pädagogia, adminisztráció, illemtan, stb. elemeit felölelő *kétét* elsajátítsön s annak ismeretét kimutassa? — Mosolygó és kétkedő bólintással itt nem segítünk, mert tessék meggondolni, hogy közel 200 intézetről (pedig szerintem a többieket is ide kellene számítani) és 50 ezer tanulórol van szó! Az sem volna utolsó, ha azon miniszteri rendelet, mely a legnagyobb körültekintést ajánlja a rendes *tanárok* véglegesítését illetőleg, analóg módon szolgákra legalább oly arányban lenne kötelező. — De most veszem észre magamat azon, hogy e fontos tárgy, melyről hamarosan s vázlatosan mondtam el egyet-mást, voltaképen nem is az «*Útbaigazítások és Észrevételek*» rovatába való, hanem külön feldolgozást és külön *intézkedéseket* is megérdemelne. De annyi aktuális kérdés mellett, ki ér ma rá — iskolaszolgákkal foglalkozni! (*kf.*)

VEGYESEK.

— A hivatalos tankönyvbírálat ügyében a közoktatásügyi miniszter a következő rendeletét intézte az országos közoktatásügyi tanácshoz: «Azon elágazó nézetekkel szemben, melyek a szakiróadalomban, a napi sajtóban, az érdekelt szerzők körében, a tanári és tanítói testületekben és a törvényhozás színe előtt a tankönyvek bírálása és engedélyezése felől kezdettől fogva felmerültek, szükségesnek találom, hogy ezen ügy, mely különböző szempontokból ítélhető meg s melynek jelenleg megállapított rendje mellett és ellen hozhatók fel érvek, a számbavehető érvek minden oldalu mérlegelése mellett külön, beható tanulmány tárgyává tétessék. E végből felhivom a tanácsot, mint a tankönyvek bírálataival és engedélyezés iránti javaslat-tétellel megbízott szak-